

23. BÖLÜM / CHAPTER 23

MEHMET AKİF ERSOY İLE İLGİLİ ŞİİRLER

POEMS ON MEHMET AKİF ERSOY

Ramazan ÇİFTLİKÇİ*

*Dr. Öğr. Üyesi, İnönü Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü, Malatya, Türkiye
E-posta: ramazan.ciftlikci@inonu.edu.tr ORCID: 0000-0001-9026-1236

DOI: 10.26650/B/AA07.2022.011.23

ÖZ

Bu çalışmamızda, İstiklal Marşı şairi için çeşitli şairlerimiz tarafından yazılmış ve çoğunluğu 2000'den önce yayımlanmış 100'e yakın şiirin künyesi tespit edilmiştir. Bu şairler arasında Neyzen Tevfik, Mithat Cemal Kuntay, Nazım Hikmet, Arif Nihat Asya, Lütfü Şehsuvaroğlu gibi çok ünlü, kamuoyunun yakından tanıdığı kimseler de bulunmaktadır, fazla tanınmamış amatörler de. Son 20 yılda yazılan şiirleri de hesaba katarsak kocaman bir kitap oluşturacak sayıda metinle karşılaşırız. Kaynakçada açık künyelerini gösterdiğimiz bu şiirlerin bir kitapta toplanması, aziz şairimizin ruhuna hediye edeceğimiz en güzel armağan olacaktır.

Bu şiirlerin kimi Akif'in vefatına tarih düşürmek, kimi O'nun şiirlerini tahmis etmek (beşlemek), kimisi de şairle ortak duyguları paylaşmak amacıyla kaleme alınmıştır. Bu çalışmada Mehmet Akif Ersoy'a şiir yazmış dört farklı şairden örnekler seçeceğiz.

Çalışmamızdan da anlaşıldığı gibi, İstiklal Marşı ve Safahat şairi Mehmet Akif Ersoy, son yüzyılda yetişen şairlerin birçoğunu etkilemiş ve onların yazdığı şiirlerde yaşatılmıştır. Bu ancak büyük insanlara nasip olacak bir durumdur. Bildirimizi, şair hakkında yazılmış şiirlerin kaynakçası ile tamamıyoruz. Ulaşamadığımız kaynaklardaki şiirlerin de eklenmesi suretiyle tüm şiirlerin bir kitapta toplanması en büyük dileklerimizdendir. Büyük şairimize rahmet ve minnet dualarıyla sözlerimizi bitiriyoruz.

Anahtar Kelimeler: Mehmet Akif Ersoy, İstiklal Marşı, Safahat, M. Akif Kaynakçası

ABSTRACT

In this research, around 100 poems written for the poet of Turkish national anthem and published before the year 2000 were identified. These poems were written by several Turkish poets including the most popular ones such as Neyzen Tevfik, Mithat Cemal Kuntay, Nazım Hikmet, Arif Nihat Asya, Lütfü Şehsuvaroğlu, as well as amateur Turkish poets. If the works of the last 20 years are included, it would be enough to turn this research into a gigantic book. These poems we clearly state in the bibliography section are the best gifts we can offer to the spirit of this glorious poet.

Some of these poems were written to mark the day of Mehmet Akif's death, some others were written to foster his poems, and yet some others were written with the sole purpose of sharing the poet's feelings and emotions. In the scope of this research, four different poets who wrote poems on Mehmet Akif are analyzed in depth.

As understood from this research, the poet of Safahat and the Turkish national anthem, Mehmet Akif, influenced many poets of the 21st century, and he keeps on living in their poems. Other than the influential Mehmet Akif, very few poets get this chance. This research ends with a bibliography of poems written on him. It is our utmost hope that other poems that are not included in the scope of this research are one day collected inside a book. We wish that Mehmet Akif rests in peace and we send him good graces.

Keywords: Mehmet Akif Ersoy, Turkish National Anthem, Safahat, Akif Bibliography

Extended Abstract

These poems written about Akif have kept him relevant in every period, ensuring that he is admired, loved, and respected by the masses. Thus, the "Akif Line" has been formed in our poetry. Akif-style understanding of poetry has been adopted. Even in the discussions about rewriting the National Anthem, the poet said before his death, "The National Anthem cannot be written again. Even I can't write that." His prophecy has come true.

Some of those who were against Akif, sided with him only because he did not adopt the policies of Abdulhamid II. and considered his rule a tyranny. Akif, a far-sighted poet, sincerely believed from his teenage years that one day the Ottoman Empire would collapse and a new state, perhaps the Republic of Turkey, would be established. It was also due to this that he joined our National Struggle, which we started after the great territorial losses and the Balkan War, the First World War, and embraced it with all his being.

After the establishment of the Republic, things did not go as he wanted. He began to be viewed as a "reactionary" by the administrators of the period. Realizing this, Akif settled in Hilvan at the invitation of one of his old friends, Prince Abbas Halim Pasha. Since he was not given a new post in our country, he continued his studies in Egypt until 1936. He passed away some time after returning home. During the Republican period, the poet lived and saw those who fell into his lot. What are the ones that fall into this lot? The homesickness or seclusion that had exceeded 10 years in Hilvan, being away from Istanbul, the capital of the country where he was born and raised, and Ankara, the capital of our Republic. The expensiveness and lack of livelihood was reflected in his private letters. Not being able to raise his children the way he wanted. The cirrhosis disease he finally caught and his death...

He died some time after coming to Istanbul for treatment. Since a state ceremony such as that of "Şair-i Azam" (the greatest poet) Abdülhak Hamid was not held for him, our cherished

nation, and the university youth of the period took care of his funeral. He was buried with a wide participation. The debate about whether the National Anthem should be rewritten, which began after his death, continued until the Second World War and the recent years of multi-party life. In 1943, *Safahat* was published with new letters.

After 1950, interest in Akif continued until the centenary of his birth, 1973 and the fifty years after his death, 1986. From the 2000s to the present, this interest continued to increase. We are realizing the centenary of the adoption of the National Anthem. Akif's *Safahat*, which is among the most widely read poets during the Second Constitutional Era and the Republic, is breaking records by being published more than a hundred times and translated into other languages. Starting with Süleyman Nazif, new books have been published on Akif and his works, new articles have been written, new research has been conducted, new poems have been written. Again, research centers, associations and foundations named after him are being established. Many commemorative and celebratory events, some of which are organized by the state, nights, symposiums and congresses, panels are organized, some of which we also participate in.

Very important books about Akif have been published in recent years. Our attention among those falls upon the following books:

Lütfü Şehsuvaroğlu's *Mehmet Akif, Belgeleriyle Milli Şairin Portresi*; Alim Kahraman's *Tutuşmuş Bir Yürek, Adanmış Bir Hayat: Mehmet Akif*; Ahmet Güner Sayar's *Çekiç ile Örs Arasında Mehmet Akif Ersoy*; Mustafa Özçelik's *Bir Hisli Yürek Mehmet Akif Ersoy*; Zeki Gürel's *Mehmet Akif Ersoy İstiklal Marşı ve Gerçekler*; Mehmet Yüzücü's *Çocuklar İçin İstiklal Marşı Atlası* and Metin Önal Mengüşoğlu's *100. Kabul Yıldönümünde İslam Milletinin İstiklal Marşı*.

We commemorate the two works of joint writings of our esteemed academicians and remind them of the works published this year: *Mehmet Akif Ersoy ve İstiklal Marşı* and edited by Prof. Dr. Fatih Sakallı and Assoc. Prof. Dr. Yılmaz Yeşil, *100. Yılında İstiklal Marşı'mızı ve Milli Şairimiz Mehmet Akif Ersoy'u Anlamak*.

Due to the anniversary of Akif's birth and death, publications about him continue in newspapers and magazines. As far as we can see, in the past years, *Hece* magazine has published a comprehensive special issue. In the special issue of *Babalar ve Oğullar* of the journal of *Türk Edebiyatı*, there is very important information in the article titled *Akif'in Oğulları: Emin ve Tahir* by Sadık Kutalmış. Especially the sad end of Emin...

In the seventy-fifth year following his death, the special issue of the same magazine, bearing the title *Mehmed Akif*, contains very special topics about the poet. In the file titled *Mehmed Akif'in Prens Dostları*, also found in the same issue, Beşir Ayvazoğlu discussed the poet's relations with Abbas Halim Pasha and Said Halim Pasha. In addition to the ownership that these brothers, who are two important statesmen, have felt towards our poet, there is also information about his works. In the magazine, again, the book "*Akif'in Gurbet Mektupları: Fıraklı Nameler*", prepared by Ömer Hakan Özalp and published by Timaş Publishing, was introduced to the readers with the signature of S. Kutalmış.

The fifteenth issue of *Muhit Edebiyat ve Fikir* Magazine dated March 2021, with the title "*İstiklal Marşı Milli Mutabakat Metnimizdir*", made very valuable articles and speeches, the National Anthem and Mehmet Akif the subject of the file. June May-June 2021, the literary journal *Edebiyat Ortamı* published a wide interview with D. Mehmet Doğan, one of the experts on the subject, in its fiftieth issue. *Söğüt* Magazine, in its eighth issue; *Bizim Külliye* Magazine, which continues its publishing life in Elazığ, devoted the eighty-eighth issue of June-July-August 2021 to "Mehmet Akif and our National Anthem".

As it can be understood from our study, the poet of *the National Anthem* and *Safahat*, Mehmet Akif Ersoy, influenced many of the poets who grew up in the last century and was kept alive in the poems written by them. This is a condition that will only be granted to great people. We complete our statement with a bibliography of poems written about the poet. It is one of our greatest wishes that all poems be collected in a book by adding poems from sources that we cannot access. We end our words with prayers of mercy and gratitude to our great poet.

Giriş

XX. yüzyıl Türk Edebiyatının ünlü şairlerinden Mehmet Akif Ersoy (1873-1936), şiir yazmaya gençlik yıllarında Muallim Naci ve Abdülhak Hamid'e özenerek başlamıştır. 1908'den sonra arkadaşı Eşref Edib ile birlikte yayımlamaya başladığı Sırat-ı Müstakim ve Sebilürreşad mecmualarında *Safahat-ı Hayat'tan* genel başlığıyla yayımladığı şiirlerinin ilk cildini, 1911'de *Safahat* adıyla kitaplaştırmıştır. Sonuncusunu 1933'te *Gölgeler* adıyla bağımsız kitap olarak yayımladığı eski yazı baskılı şiirleri, toplam yedi ciltte ve *Safahat* genel başlığı altında toplanmıştır. Latin harflerine geçildikten sonraki yıllarda Safahat'ın ilk basımı, 1943'te şairin damadı Ömer Rıza Doğrul'un öncülüğünde İnkılap ve Aka Yayınları tarafından yapılmıştır.

Külliyyat halinde defalarca basılan bu kitaplara Safahat'a alınmayan şiirleri de eklenmiştir. Birçoğunu tanışma şerefine, birlikte çalışma mutluluğuna eriştiğim muhterem M. Ertuğrul Düzdağ bir araya getirmiştir. Rahmetli hocam M. Kaya Bilgegil'in katkılarını da unutmayalım. 1990'lı yıllarda merhum hemşerim İsmail Hakkı Şengüler, bizim de kaynakça katkılarımızla Hikmet Neşriyat adına Akif'in şiirlerine nesirlerini, mektuplarını ve çevirilerini de ekleyerek 10 ciltlik bir Bütün Eserleri dizisi hazırlamıştır. 10 cildin bir cildi de Akif'in biyografisine ayrılmıştır. Son dönemde Dergah Yayınları, 2007'de Safahat'ı 7 cilt halinde Fazıl Gökçek'e hazırlatmıştır. Gökçek'in şairimizle ilgili kitapları da yayımlandı¹. Böylece, Akif'in külliyyatı büyük ölçüde tamamlanmış oldu.

Bizim Mehmet Akif'le ilgilenmemiz 1970'li 1980'li yıllarda başladı. Lise yıllarımda tanıdığım Akif, 1977-1981'de Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'nde okuduğum yıllarda da baş aktöründü. İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde 1990'lı yıllarda hazırladığımız *Açıklamalı Mehmet Akif Ersoy Bibliyografyası* (1993) adlı yüksek lisans tezimizin ardından *Özel Mektuplarına Göre Mehmet Akif Ersoy ve Çevresi* başlıklı bildirimiz Türkoloji Kongresi'nde sunulmuştur (1999). Şairi konu alan 10'a yakın yazımız, *Yedi İklim* dergisinin Mehmet Akif Özel Sayısı başta olmak üzere çeşitli edebiyat dergilerinde yer almıştır. Şairin Safahat'ı dışında kalan 100 civarındaki şiiri, başka bir yazımızda değerlendirilmiştir².

1 Fazıl Gökçek, *Mehmet Akif'in Şiir Dünyası*, Dergah Yay., İst. 2005, 2014; *Bir Medeniyetin Şairi: Mehmet Akif*, TDK Yay., Ank. 2013.

2 Mehmet Akif Ersoy'un Safahat Dışındaki Şiirleri, damadı Ö. Rıza Doğrul'dan başlayarak Safahat'ın yeni harfli basımlarının arkasına eklenmiştir. Bu şiirlerin derlenmesi M. Kaya Bilgegil, şairin külliyyatını hazırlayan M. Ertuğrul Düzdağ, İ. Hakkı Şengüler, Fazıl Gökçek gibi araştırmacılar tarafından devam ettirilmiştir. Bizim de bu konuda, Safahat Dışındaki Şiirler ile ilgili yayımlanmamış bir çalışmamız vardır.

Kuramsal Bilgiler ve İlgili Araştırmalar

Mehmet Akif, edebiyatımızda hakkında en çok çalışma yapılmış şairlerdendir. Hakkında yazılan kitapların sayısı 100'den, ardından yazılanlar ise, binlerce sayfadan fazladır. Dönemin matbuatında yayımlanan bu neşriyatın bir kısmı M. Cemal Kuntay, Eşref Edib, Hilmi Yücebaş, Hasan Basri Çantay'ın hazırladıkları armağan niteliğindeki kitaplarda; *Sessiz Yaşadım* (2011) adlı eserde; bir kısmı da F. A. Tansel'in yazdığı *Mehmet Akif Ersoy, Hayatı ve Eserleri* (1945, 1973) adlı monografide yer almıştır³. Önce şairimizin adını taşıyan Burdur'daki üniversitemizin daha sonra da Ankara'da faaliyet gösteren Türkiye Yazarlar Birliği'nin düzenlediği sempozyumlarda sunulan bildiriler de ayrıca kitap halinde yayımlanmıştır⁴.

Edebiyatımızda başka bir şair hakkında bu kadar çok yayın yapılmamıştır. Zeytinburnu Belediyesi'nin yayımladığı *Sessiz Yaşadım* (2011) adlı kitapta, vefatından sonra yazılanların büyük bir kısmı bir araya toplanmıştır. TEDEV, Türk Edebiyatı dergisinde 1972-2021 yılları arasında yayımlanmış 111 metni, *Türk Edebiyatı Dergisinde Mehmet Akif ve İstiklal Marşı* (Türk Edebiyatı Vakfı Yay., İstanbul 2021) adlı kitapta bir araya getirmiştir. İstiklal Marşımızın kabulünün 100. yılı dolayısıyla bu tür çalışmaların devam edeceği anlaşılmaktadır.

Bu çalışmamızda ise, İstiklal Marşı şairi için çeşitli şairlerimiz tarafından yazılmış ve çoğunluğu 2000'den önce yayımlanmış 100'e yakın şiirin künyesi tespit edilmiştir. Bu şairler arasında Neyzen Tevfik, Mithat Cemal Kuntay, Nazım Hikmet, Arif Nihat Asya, Lütfü Şehsuvaroğlu gibi çok ünlü, kamuoyunun yakından tanıdığı kimseler de bulunmaktadır, fazla tanınmamış amatörler de. Son 20 yılda yazılan şiirleri de hesaba katarsak kocaman bir kitap oluşturacak sayıda metinle karşılaşırız. Kaynakçada açık künyelerini gösterdiğimiz bu şiirlerin bir kitapta toplanması aziz şairimizin ruhuna hediye edeceğimiz en güzel armağan olacaktır.

Bulgular ve Yorum

Bu şiirlerin kimi Akif'in vefatına tarih düşürmek, kimi O'nun şiirlerini tahmis etmek (beşlemek), kimisi de şairle ortak duyguları paylaşmak amacıyla kaleme alınmıştır. Bu çalışmada Mehmet Akif Ersoy'a şiir yazmış dört farklı şairden örnekler seçeceğiz.

Söz gelimi, toplumcu şiirin öncülerinden Nazım Hikmet (1901-1963)'in *Kuvayı Milliye Destanı*'nda ve *Memleketimden İnsan Manzaraları*'nda yer alan aşağıdaki dizelerinde Akif'e

3 Yeni baskı, haz. A. Uçman, Ötügen Yay., İst. 2021.

4 Şairle ilgili ilk sempozyum, Doğumunun 100. Yılı vesilesiyle 1973'te Ankara'da Hacettepe Üniversitesi'nde yapılmıştır. Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi'nin 2008'de düzenlediği I. Uluslararası Mehmet Akif Ersoy Sempozyumu Bildirileri, 2 cilt halinde yayımlanmıştır. Sempozyumun II.si 2017'de Amavutluk/Tiran'da yapılmış; III.sü Ekim 2021'de Burdur'da yapılmıştır. TYB'nin Ankara'da 2008'den sonra düzenlediği sempozyumlarda sunulan bildiriler ve yapılan konuşmalar ise, 4-5 cilt halinde yayımlanmıştır.

de değinilmiştir. Nazım Hikmet, bu eserinde Nurettin Eşfak'ın ağzından şairimize yönelen bir değerlendirme yapar. O'nu, "İnanmış Adam" olarak niteler ve şöyle anlatır:

"İnanmış Adam"

- Bizim İstiklal Marşı'nda aksayan bir taraf var,
Bilmem nasıl anlatsam.
Akif inanmış adam.

Fakat onun ben
İnandıklarının hepsine inanmıyorum.
Beni burda tutan şey,
Şehit olmak vecdi mi
sanmıyorum.

Mesela bakın:

'Gelecektir sana vadettiği günler Hakk'ın.'

Hayır.

Gelecek günler için
Gökten ayet inmedi bize.
Onu biz kendimiz
Vaadettik kendimize."⁵

İkinci şairimiz, Arif Nihat Asya (1904-1975), Mehmet Akif'i konu alan birçok şiir yazmıştır. *Mehmet Akif Ersoy ile Safahat* başlıklı kitabı bir mücevher tarihtir;

İsterse tesadüf desin evlad, ahfad,
Ebced'den tarih mücevherse Nihad.
Peygamberi'nin doğduğu yıldır Mehmed
Akif Ersoy adıyla birken Safahat⁶.

İkinci kıta, **Mehmet Akif Ersoy**/ Miladi 570 başlığını taşımaktadır:

En çok biri söylenir, fakat üç adı var;
Hep kutlu isimler ve güzel mana'lar
Birlikte hesaplanınca zaten her üçü
Peygamberinin doğduğu tarih çıkar⁷.

5 Memet Fuat, *Nazım Hikmet Üstüne Yazılar*, Adam Yay., İst. 2001, s. 132, "İnanmış Adam" başlıklı yazı.

6 A. N. Asya, *Şiirler*. Fevziye Abdullah Tansel, Mehmet Akif Ersoy, Hayatı ve Eserleri, 2. Bas., İrfan Yay., İstanbul 1973; TANSEL, s. 197.

7 A. N. Asya, *Şiirler*, c. VII, Ötüken Yay., İst. 1976, s. 203; Sakin Öner, *Arif Nihat Asya*, Toker Yay., İst. 1979, s. 205.

Üçüncüsü yine, **Mehmet Akif Ersoy** başlığını taşımaktadır. Rahmetli Fevziye Abdullah Tansel'e ithaf edilmiş olan şiirde vefatından sonra, aziz şair Akif yüceltilmektedir:

Şiirin bizi yazmıştı hayatında senin;
Millet baba kaybetti vefatında senin;
Hala okuruz, ağlayarak kendimizi,
Ey ölmemiş Akif. Safahat'ında seni⁸.

Mehmet Akif'i yaşadığı dönemde kendisine “Molla Sırat” diye seslenen Tevfik Fikret'ten başka bir şair eleştirmemiştir. Mehmet Akif de O'nu Tarih-i Kadim dolayısıyla “Zangoç”lukla suçlamış her iki şair arasında bilinen tartışma gerçekleşmiştir. Tevfik Fikret'ten başka, şairin yakın dostlarından Neyzen Tevfik Kolaylı (1879-1953) da Akif'i hicveden iki kıta yazmıştır:

Herkes gibi sen de tosunum s.. (Safahat)a,
Baytarlığı öğren ameliden nazariden.
Hayvanlığı teşrihe özen, kaz gibi durma,
Geç esfel-i azaya amud-u fikariden.

Aşık Ömer'i, Dertli'yi, Köroğlu'nu belle,
Al felsefe-i şiiri müverrih Taberi'den.
Ruhunda eğer var ise senin millete hizmet
Hemcinsini kurtar şu veba-yı bakariden⁹.

Mehmet Akif'e seslenen şiirlerden bir başkası ise, Malatya'da yaşamış bir halk şairine aittir. Kul Vahap mahlasını kullanan Vahap Salt (1934-2010) Battalgazi ilçesinde yaşamış, çok sayıda şiiri ve nesri olan bir büyüğümüzdü¹⁰. 1986 yılında Mehmet Akif'in ölümünün 50. yılında yazılmış ve daha önce yayımlanmamış bu eseri, *Selam Sana Mehmet Akif* başlığını taşımaktadır:

Selam Sana Mehmet Akif

İstiklal Marşı'nı yazan
Düşmanın fendini bozan
Sevgin ile bize uzan
Selam sana Mehmet Akif.

8 A. N. Asya, Şiirler, c. V, Ötüken Yay., İst. 1976, s. 114; Öner, *a.g.e.*, s. 206.

9 Hilmi Yücebaş, *Bütün Cepheleriyle Mehmet Akif*, Dizerkonca Mat., İst. 1958, s. 181.

10 Hasan Kavruk-Metin Özer, *Geçmişten Günümüze Malatya Şairleri*, Malatya Belediyesi Yay., Malatya 2006, s. 590-591'de şairle ilgili daha fazla bilgilere ve şiirlerinden örneklere yer verilmiştir.

Şairler içre seçkimsin
Mütevazı ve enginsin
Manen biliriz zenginsin
Selam sana Mehmet Akif.

Kabriniz hep dolsun rahmet
İçinde çekmesin zahmet
Şefaata eylesin Ahmet
Selam sana Mehmet Akif.

Şairler içre pek şanlı
Şerefli, aşklı, imanlı
Allah yolunda izanlı
Selam sana Mehmet Akif.

Kurulmuş iman tahtına
Aşk saçmış yurdun sathına
Yön vermiş vatan bahtına
Selam sana Mehmet Akif.

Şad olsun ruhu şüheda
Yükselsin manevi seda
Hoştu Akif'teki eda
Selam sana Mehmet Akif.

Kanuni, Yavuz, Fatih'ten
Vasfolunacak tarihten
Hak razı olsun Akif'ten
Selam sana Mehmet Akif.
Eller kaldırmış Yezdan'a
Yalvarmış yana sızlana
Onunçün örnek cihana
Selam sana Mehmet Akif.

Hem alim hem de mücahit
Yaşayışı takva zahit
Gönlünde yer etmiş tevhit
Selam sana Mehmet Akif.

İnsanlığa çığır açan
Gönüllere sevgi saçan
Hırs ile benlikten kaçan
Selam sana Mehmet Akif.

Makberi tarih sana dar
Geliyor duy ey bahtiyar
Gel şu azmış yaramız sar
Selam sana Mehmet Akif.

Hak şad eylesin ruhların
İmanlı tüm güruhların
Mevla artırsın ruhların
Selam sana Mehmet Akif.

Tevhitti senin hedefin
Onunçün yüce şerefın
Gönüllere oldun defin
Selam sana Mehmet Akif.

Tertiplenen bu gecede
Herkes vasfını hece ede
Sevgin mevcuttur nicede
Selam sana Mehmet Akif.

Ruhuna okut Fatiha
Sizler ey salih, saliha
Sığmadın gömdük tarihe
Selam sana Mehmet Akif¹¹.

Sonuç ve Öneriler

Akif hakkında yazılmış bu şiirler, O’nu her dönemde gündemde tutmuş, kendisine özenilmesini geniş kitleler tarafından sevilmesini ve sayılmasını sağlamıştır. Böylece şiirimizde bir Akif Çizgisi oluşmuştur. Akif tarzı bir şiir anlayışı benimsenmiştir. İstiklal Marşı’nın yeniden yazılması tartışmalarında bile, şairin vefatından önce söylediği “İstiklal Marşı bir daha yazılamaz. Onu ben bile yazamam.” kehaneti doğru çıkmıştır.

Bir kısım Akif karşıtı ise, sadece II. Abdülhamid’in politikalarını benimsemediği ve yönetimini istibdat saydığı için Akif’e cephe almıştır. Uzak görüşlü bir şair olan Akif, gençlik yıllarından itibaren bir gün Osmanlı Devleti’nin dağılacağına ve yeni bir devletin belki de Türkiye Cumhuriyeti’nin kurulacağına bütün samimiyetiyle inanıyordu. Büyük toprak kayıplarının ve Balkan Savaşı’nın, Birinci Dünya Savaşı’nın ardından başlattığımız Milli Mücadelemize katılması ve bütün varlığıyla benimsemesi de bundan kaynaklanıyordu.

Cumhuriyet’in kuruluşundan sonra işler istediği gibi gitmedi. Dönemin yöneticileri tarafından “Mürteci” olarak görülüp izlenmeye başladı¹². Bunu fark eden Akif, eski dostlarından Prens Abbas Halim Paşa’nın daveti üzerine Hilvan’a yerleşti. Kendisine ülkemizde yeni bir görev verilmediği için 1936’ya kadar Mısır’da çalışmalarını sürdürdü. Yurda döndükten bir süre sonra da vefat etti. Cumhuriyet döneminde aziz şair, nasibine düşenleri yaşayıp görmüştür. Nasibine düşenler nelerdir? Doğup büyüdüğü ve yetiştiği ülkenin başkenti İstanbul’dan ve Cumhuriyetimizin başkenti Ankara’dan uzakta Hilvan’da geçen 10 yılı aşan vatan hasreti yahut inziva. Özel mektuplarına yansıyan pahalılık ve geçim sıkıntısı. Çocuklarını istediği gibi yetiştirememesi. Nihayet yakalandığı siroz hastalığı ve vefatı...

Tedavi olmak için İstanbul’a geldikten bir süre sonra vefat ediyor. Kendisine “Şair-i Azam” Abdülhak Hamid gibi bir devlet töreni yapılmadığı için, cenazesine aziz milletimiz ve dönemin üniversite gençliği sahip çıkıyor. Geniş bir katılımı defnediliyor. Vefatının ardından başlayan İstiklal Marşı yeniden yazılmalıdır tartışmaları, II. Dünya Savaşı ve çok partili hayata geçtiğimiz yıllara kadar sürüyor. 1943’te Safahat yeni harflerle yayımlanıyor.

1950’den sonra da doğumunun 100. Yılı, 1973’e ve Vefatının 50. Yılı 1986’ya kadar Akif’e ilgi devam ediyor. 2000’li yıllardan günümüze kadar da bu ilgi yükselerek sürüyor. İstiklal Marşı’nın kabulünün 100. yılını idrak ediyoruz. II. Meşrutiyet ve Cumhuriyet döneminde en çok okunan şairler arasında yer alan Akif’in Safahat’ı yüzden fazla baskı yaparak ve başka dillere çevrilerek rekorlar kırıyor. Akif ve eserleri üzerine Süleyman Nazif’ten (*Mehmet Akif*

Şairin Zatı ve Asarı, İstanbul 1924) başlayarak günümüze kadar yeni kitaplar yayımlanıyor, yeni yazılar yazılıyor, yeni araştırmalar yapılıyor, yeni şiirler yazılıyor. Bir üniversitemiz O'nun adını taşımaktadır. Yine O'nun adını taşıyan araştırma merkezleri, dernekler ve vakıflar kuruluyor. Bazıları devlet eliyle olmak üzere birçok anma ve kutlama etkinliği, geceler, bazılarına bizim de katıldığımız sempozyum ve kongreler, paneller düzenleniyor.

Son yıllarda Akif'le ilgili çok önemli kitaplar yayımlandı. Dikkatimizi çekenler arasında aşağıdaki kitaplar yer almaktadır: Lütfü Şehsuvaroğlu'nun *Mehmet Akif, Belgeleriyle Milli Şairin Portresi*¹³; Alim Kahraman'ın hazırladığı biyografi, *Tutuşmuş Bir Yürek, Adanmış Bir Hayat: Mehmet Akif*¹⁴; Ahmet Güner Sayar'ın *Çekiç ile Örs Arasında Mehmet Akif Ersoy*¹⁵; Mustafa Özçelik'in *Bir Hisli Yürek Mehmet Akif Ersoy*¹⁶; Zeki Gürel'in *Mehmed Akif Ersoy İstiklal Marşı ve Gerçekler*¹⁷; Mehmet Yüzücü'nün *Çocuklar İçin İstiklal Marşı Atlası*¹⁸ ve Metin Önal Mengüşoğlu'nun *100. Kabul Yıldönümünde İslam Milletinin İstiklal Marşı*¹⁹ adlı kitapları okuyucuları özgün bir İstiklal Marşı yorumuna davet etmektedir.

Değerli akademisyenlerimizin ortak yazılarının yer aldığı iki eseri anarak bu yıl yayımlanan eserleri de hatırlatıyoruz: *Mehmet Akif Ersoy ve İstiklal Marşı* (Diyanet İşleri Yay., Ankara 2021) ile editörlüğünü Prof. Dr. Fatih Sakallı-Doç. Dr. Yılmaz Yeşil'in yaptığı *100. Yılında İstiklal Marşı'mızı ve Milli Şairimiz Mehmet Akif Ersoy'u Anlamak* (Türk Eğitim Sen Yay., Ankara 2021).

Akif'in doğum ve ölüm yıldönümü dolayısıyla gazeteler ve dergilerde, O'nunla ilgili yayınlar devam etmektedir. Görebildiğimiz kadarıyla geçmiş yıllarda Hece dergisi, kapsamlı bir özel sayı (sayı 133, Ocak 2008) yayımladı. Türk Edebiyatı dergisinin Babalar ve Oğullar özel sayısında ise, (sayı 444, Ekim 2010, s. 28-33) Sadık Kutalmış'ın "Akif'in Oğulları: Emin ve Tahir" başlıklı yazısında çok önemli bilgiler bulunmaktadır. Özellikle Emin'in hazin sonu...

Aynı derginin Vefatının 75. Yılında Mehmed Akif başlığını taşıyan özel sayısında (sayı 458, Aralık 2011) şairle ilgili çok özel konulara yer verilmiştir. Aynı sayıda bulunan "Mehmed Akif'in Prens Dostları" başlıklı dosyada da Beşir Ayvazoğlu, şairin Abbas Halim Paşa ve Said Halim Paşa ile ilişkilerini ele almıştır. İki önemli devlet adamımız olan bu kardeşlerin şairimize

13 Hasret Yay., Ankara 2017.

14 Büyüyen Ay Yay., İst. 2020.

15 Ötüken Yay., İst. 2021.

16 Muhit Yay. İst. 2021.

17 Net Yay., İst. 2021.

18 Sakarya Üniversitesi Vakfı Yay., Sakarya 2021.

19 Okur Kitaplığı, İstanbul 2021.

yaptıkları sahiplenmenin yanı sıra eserleri üzerine de bilgiler bulunmaktadır. Dergide, yine, S. Kutalmış imzasıyla Ömer Hakan Özalp'ın hazırladığı ve Timaş Yayınlarından çıkan “Akif’in Gurbet Mektupları: Fıranklı Nameler” (İstanbul 2011) adlı kitap okuyuculara tanıtılmıştır.

Muhit Edebiyat ve Fikir Dergisinin Mart 2021 tarihli 15. sayısı, “İstiklal Marşı Milli Mutabakat Metnimizdir” başlığıyla, çok kıymetli yazıları ve konuşmaları, İstiklal Marşı ve Mehmet Akif (s. 66-145)’i dosya konusu haline getirmiştir. Edebiyat Ortamı adlı edebiyat dergisi, Mayıs-Haziran 2021 tarihli 80. sayısında konunun uzmanlarından D. Mehmet Doğan ile geniş bir söyleşi (s. 51-57) yayımlamıştır. Söğüt dergisi, Mart-Nisan 2021 tarihli 8. sayısında; Elazığ’da yayın hayatını sürdüren Bizim Külliye dergisi, Haziran-Temmuz-Ağustos 2021 tarihli 88. sayısını “Mehmet Akif ve İstiklal Marşımız”a ayırmıştır.

Çalışmamızdan da anlaşıldığı gibi, İstiklal Marşı ve Safahat şairi Mehmet Akif Ersoy, son yüzyılda yetişen şairlerin birçoğunu etkilemiş ve onların yazdığı şiirlerde yaşatılmıştır. Bu ancak büyük insanlara nasip olacak bir durumdur. Çalışmamızı, şair hakkında yazılmış şiirlerin kaynakçası ile tamamlıyoruz. Ulaşamadığımız kaynaklardaki şiirlerin de eklenmesi suretiyle tüm şiirlerin bir kitapta toplanması en büyük dileklerimizdendir. Büyük şairimize rahmet ve minnet dualarıyla sözlerimizi bitiriyoruz.

Mehmet Akif Ersoy Hakkındaki Şiirlerin Bibliyografyası

Akengin, Yahya, “O Mısralar”, *Türk Edebiyatı*, sayı 113, Mart 1983, s. 12; *Milli Kültür*, sayı 55, Aralık 1986, s. 33; *Bizim Külliye*, sayı 88, Haziran-Temmuz-Ağustos 2021, s. 50-51.

Akif (İzmir Kemeraltı Kütüphanesi Memuru), “Kıtaalar: Safahat İçin Tazmin”, AKİFNAME, s. 236-37 (3 kıta). Akyürek, Ahmet Remzi, “Şair-i Arif MA’in Tarih-i İrtihali”, AKİFNAME, s. 236; *Ahmet Remzi Akyürek ve Şiirleri*, haz. Hasibe Mazıoğlu, Sevinç Mat., Ankara 1987, s. 267-68.

Ali İlm-i Fani, “Büyük Akif’in Ruhuna İthaf”, *İslam-Türk Ansiklopedisi Mecmuası*, sayı 72, Haziran 1947; TANSEL, s. 191.

Ali Rıza, “Mersiye ve Tarih”, AKİFNAME, s. 233.

Albayrak, Kadir, “İstiklalimiz”, *Erciyes*, X/114, Haziran 1987, s. 17.

Alpay, H. Cengiz, “İmanlı Şairimiz MAE”, *Kur’an-ı Kerim’den Ayetler*, haz. Ö. Rıza Doğrul, 2. Baskı, Nakışlar Yay., İstanbul 1976, s. 10.

Ararat, Yusuf Cemil, “Vefat Tarihiyle İlgili Beyit”, MAE, *Safahat*, 9. Baskı, İnkılap ve Aka Kit., İstanbul 1974, s. 537.

_____, “Başlıksız Bir Manzume ve Manzum Tarih”, AKİFNAME, s. 237-378; Mahir İz, *Yılların İzi*, İrfan Yay., İstanbul 1975, s. 146.

Asya, Arif Nihad, “MAE”, TANSEL, s. 196; A. N. Asya, *Şiirler*, Ötügen Yay., İstanbul 1976, c. V, s. 114; c. VII, s. 203; M. Ertuğrul Düzdağ, *MA Hakkında Araştırmalar 2*, Marmara Ün. İlahiyat Fak. Yay., İstanbul 1989, s. 16; Sakin Öner, *Arif Nihat Asya*, Toker Yay., İstanbul 1979, s. 205-206.

_____, “MAE ile Safahat”, TANSEL, s. 197.

Aymutlu, Ahmet, “MA”, YÜCEBAŞ, s. 151.

- Baba Salim, “Akif’in Ölümü Münasebetiyle Başlıksız Bir Şiir”, *Baba Salim, Hayatı ve Şiirleri*, haz. Nesip Yağmurdereli, Trabzon 1946, s. 47; TANSEL, s. 146.
- Bayburtlu, Mustafa, “Şanlı Akif’e”, *İslam Medeniyeti Mecmuası*, sayı 18, 26 Şubat 1969, s. 18; TANSEL, s. 146.
- (Boztepe), Halil Nihad, *Yeni Kitaplar: Asım*, Mahitab, İstanbul 1924; YÜCEBAŞ, s. 158-59.
- Çantay, Hasan Basri, “Sana “Şair” Diyemem”, AKİFNAME, s. 227.
- Çarşamba, Ali Rıza, “Diğer”, AKİFNAME, s. 227.
- Çıtlak, Mukaddes, “MA’e”, *İslam Mecmuası*, c. V, sayı 57, Haziran 1962, s. 67.
- Doğan, Mustafa, “Akif İçin”, AKİFNAME, s. 241-42.
- Engin, İ. Hakkı, “Bir Güneş Daha mı Söndü”, *Taşan (Merzifon)*, 1.2.1937; AKİFNAME, s. 358
- Erol, Aydil, “Akif’in Ruhundan Özur Dileme ve Hoyrat”, *Türk Edebiyatı*, sayı 113, Mart 1983, s. 13.
- Esen, Burhan, “MA, Ölümü”, *Taşan (Merzifon)*, 1.2.1937; AKİFNAME, s. 357.
- Evran, Zeynep, *MAE İçin Yazılmış Şiirler*, İnönü Ün. Eğitim Fak. Türk Dili ve Edebiyatı Eğitimi Bölümü, Yayınlanmamış Bitirme Tezi, Malatya 1999, (Danışman: Yrd. Doç. Dr. Ramazan Çiftlikçi)
- Eyuboğlu, Mikat, “MA, MAE’a”, *Vefatının 58. Yılı Hatırasına MAE*, Trabzon Belediyesi Kültür Yay., Trabzon 1995, s. 61.
- Fezai, “Dua, MA’in Ruhuna”, YÜCEBAŞ, s. 151.
- Fuad Hulusi, “Alem-i İslam”, *Harbin Etrafında*, İst. 1331, s. 13; TANSEL, s. 190.
- Gökmen, Fatin, “Vefat Tarihi”, EDİB, I, s. 207; 2. Bas., s. 332; MAE, *Safahat*, 9. Bas., İnkılap ve Aka Kit., İst. 1974, s. 537.
- Gölpınarlı, (Abdül) Baki, “Tarih”, AKİFNAME, s. 278.
- _____, “Balıksız Bir Manzume”, AKİFNAME, s. 282-83.
- Gövsâ, İbrahim Alaeddin, “Topkapı Tramvayında, MA’in Defterinden”, *Söz Oyunları*, Yedi Gün Neşriyatı, İst. 1936, s. 58; YÜCEBAŞ, s. 159-60; TANSEL, s. 193.
- _____, “Şair Arkadaşlar-1: MA”, *Ğiftü ü Gu*, İkbâl Mat., Trabzon 1329, s. 197-98; TANSEL, s. 192.
- Güftâ, Hüseyin, “MA’in Vefatına Bir Tarih”, *Güneyde Kültür*, sayı 82, Aralık 1995, s. 6-7.
- Hakkı Nafiz, “Uzun Bir Mersiyeden Bir Beyit”, AKİFNAME, s. 241.
- Halil Rüşdi, “MA”, AKİFNAME, s. 233.
- Hüraşık, “Bu Gece, MA’i Anma Gecesi Sebebiyle”, *Diyanet*, sayı 322, Aralık 1985, s. 26.
- İbrahim Rüşdi (Şeyhülislam Mustafa Sabri’nin oğlu), “Hilkat Mabedinde (MA’le İlgili Manzum Bir Eser)”, haz. İ. Mahmut Kemal İnal, *Son Asır Türk Şairleri*, cüz: 12, MEB Yay., İst. 1971, s. 227-229.
- Karaoğuz, (Tahir), “Şair-i Zi-Kemal MA Beyefendi’ye”, *Açıksöz*, sayı 103, 16 Kanunievvel 1336/16 Aralık 1920; Müjgan Cunbur, “MA ve Açıksöz Gazetesi”, *Ölümünün 50. Yılında MAE*, Marmara Ün. Fen-Edebiyat Fak. Yay., İst. 1986, s. 207.
- Kemaloğlu, “Akif’in Mezarı Başında-Türk Gençliğine”, *MA’in Ölümünün 10. Yılı*, MTTB Neşriyatı, İst. 1946, s. 26; TANSEL, s. 197; *MA’i Anlatıyorlar*, Aydınlar Ocağı Yay., İst. 1986, s. 96.
- Kolaylı, Neyzen Tevfik, “Akif’i Hicveden İki Kıta”, YÜCEBAŞ, s. 181.
- _____, “Tercüme-i Halim”, *Neyzen Tevfik ve Şiirleri*, haz. Hilmi Yücebaş, 3. Bas. Dizerkonca Mat. İst. 1961, s. 162-63.
- _____, “Akif İçin Yazdığı Kıta”, “Fikret Adil’in”, “Neyzen Tevfik MA’le Nasıl Tanıştı?”, *Neyzen Tevfik, Hayatı-Hatıraları-Şiirleri*, haz. Hilmi Yücebaş, 6. Bas., İst. 1986, s. 284; Mehmet Ergün, *Neyzen Tevfik ve “Azab-ı Mukaddes’i”*, Tunca Yay., İst. 1983, s. 61-68, 73, 75.
- Köksal, M. Asım, “Büyük Şair MA’in Ardından”, *Diyanet Çocuk Dergisi*, sayı 89, Aralık 1987, s. 3.
- _____, “MA Bey Merhumun Ardından”, *Diyanet*, c. XXVI, sayı 4, Ekim-Kasım-Aralık 1990, s. 103-104.

- Köseoğlu, Ali Rıza, “MA”, *Aşk Yolunda -Şiirler*, Kültür Bakanlığı Yay., Ank. 1990, s. 45.
- Kul Vahap (Salt), “Selam Sana”, 27.12.1986’da yazılmış bu şiir MA’İ Anma Gecesinde okunmuştur. Şairden vefatından önce derlenmiş olup ilk defa burada yayımlanmıştır.
- Kuntay, Midhat Cemal, “MA İçin”, *Türkün Şehnamesinden*, Tasvir Neşriyat, İst. 1945; *Türkün Şehnamesinden, Seçmeler*, haz. F. K. Timurtaş, MEB Yay., İst. 1971, s. 50; YÜCEBAŞ, s. 15; TANSEL, s. 146.
- Kurucu, Ali Ulvi, “MA”, *İslam Mecmuası*, sayı 39, Aralık 1960, s. 74.
- _____, “MA’i Anarken”, haz. M. Ertuğrul Düzdağ, *MA Hakkında Araştırmalar 2*, Marmara Ün. İlahiyat Fak. Vakfı Yay., İst. 1989, s. 14-15.
- Kuşadalı Ali Rıza, “Mahir (İz) Beyefendiye, MA’dan Mektuplar”, haz. M. Uğur Derman, *Kubbealtı Akademi Mecmuası*, yıl 4, sayı 3, Temmuz 1975, s. 36.
- Laç, Abdurrahman Şeref, “Akif’e Vatan Ağlar”, YÜCEBAŞ, s. 150.
- Mert, Nihat, “MAE’a”, *Millî Kültür*, sayı 6, Haziran 1977, s. 77.
- Muhyiddin Raif, “Vefat Tarihi, Beyit”, haz. Mahir İz, *Yılların İzi*, İrfan Yay., İst. 1975, s. 146.
- _____, “MA”, AKİFNAME, s. 240.
- Muzaffer Kemal, “MA’ın Kabri İçin”, *Mehmet Akif*, haz. M. Sencer-N. Salih, Bozkurt Basımevi, İst. 1937, s. 36; EDİB, II, s. 81; TANSEL, s. 197.
- Nesimzade Hulusi Bitlisi, “MA”, *Ehl-i Sünnet*, sene 2, c. II, sayı 35/9, Mayıs 1948, s. 3.
- Olgun, Tahir, “Akif’in Ölümüne Tarih”, AKİFNAME, s. 232.
- Ortanca, Nüzhet, “MA İçin”, *Yeni İstiklal*, sayı 148, 25 Aralık 1963, s. 3.
- Öcal, Fazlıoğlu - Cemal Oğuz, “MA’ın Ulu Ruhuna”, *Sebilürreşad*, c. III, sayı 52, Aralık 1949, s. 260; YÜCEBAŞ, s. 152-53.
- _____, “MA’e Sesleniş”, *Yeni İstiklal*, sayı 148, 25 Aralık 1963, s. 4; *Yeni İstiklal*, sayı 282, 25 Ocak 1967, s. 7.
- Parmaksız, Hasan, “Akif’in Huzurunda”, *Oku Mecmuası*, c. II, sayı 22, Ocak 1963, s. 7.
- (Ran) Nazım Hikmet, “İnanmış Adam, MA’le İlgili Bir Bölüm”, *Memleketimden İnsan Manzaraları*, 6. Bas., Ararat Yay., İst. 1977, s. 253; *Kuvayı Milliye Destanı*, haz. Cevdet Kudret, Bilgi Yay., Ank. 1968.
- Sağdıç, Ruhi Naci, “Akif’in Başı Ucunda”, AKİFNAME, s. 270.
- Sağlam, İbrahim, “MAE’a”, *Vefatının 58. Yılı Hatırasına MAE*, Trabzon Belediyesi Kültür Yay., Trabzon 1995, s. 60.
- Salihoğlu, “Akif’e”, *MA ve Gençlik*, haz. Abdullah Çınar, Kültür-Edebiyat Dergisi Yay., Ank. 1987, s. 37.
- Silleli, Mahmut Doğan, “MA’e Sesleniş”, *Güneyde Kültür*, sayı 22, Aralık 1990, s. 34.
- Suuddü’l-Mevlevi (Millet Kütüphanesi Hafız-ı Kütübü), “Kıta”, haz. Mahir İz, *Yılların İzi*, İrfan Yay., İst. 1975, s. 146.
- Sükuti, D., “Bir Hatıra”, YÜCEBAŞ, s. 171; AKİFNAME, s. 374; M. Ertuğrul Düzdağ, *MAE*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay., Ank. 1988, s. 110.
- Şehsuvaroğlu, Lütfü, “Kahrılı Fikriyat”, *MA, Belgeleriyle Milli Şairin Portresi*, Hasret Yay. Ank. 2017, s. 417.
- _____, “Kafa Kol”, *MA, Belgeleriyle Milli Şairin Portresi*, Hasret Yay. Ank. 2017, s. 418-19.
- _____, “Akif’in Duası”, *MA, Belgeleriyle Milli Şairin Portresi*, Hasret Yay. Ank. 2017, s. 419-20.
- _____, “Akif’in Nesli”, *MA, Belgeleriyle Milli Şairin Portresi*, Hasret Yay. Ank. 2017, s. 421.
- Şükun, İzmirli Yusuf Ziya, “Kıta-i Tarihiyye”, AKİFNAME, s. 236; Mahir İz, *Yılların İzi*, İrfan Yay., İst. 1975, s. 146.
- Taşçı, Selahattin, “Ölümünün 58. Yılında MA’i Anarken, MAE’a”, *Vefatının 58. Yılı Hatırasına MAE*, Trabzon Belediyesi Kültür Yay., Trabzon 1995, s. 64.
- Tolon, A. Mecdi, “MA İçin”, AKİFNAME, s. 228-229.
- _____, “MA’ın Mezarı Başında”, AKİFNAME, s. 229-231.

- Topuz, Mustafa, “MA”, *Hilal*, sayı 49, Şubat 1965, s. 30.
- Türkaslan, Ali, “Asım’ın Nesli”, *Diyanet*, c. XXVI, sayı 4, Ekim-Kasım-Aralık 1990, s. 68.
- Ülkülü, Orhan, “Bir Manzume”, AKİFNAME, s. 240-41.
- Yaşar, Mehmet, “MA İçin”, AKİFNAME, s. 290.
- Yavas, Suud, “Akif’in İrtihaline Tarih”, AKİFNAME, s. 282.
- Yüksel, Halil, “Akif İçin”, *Türk Edebiyatı*, sayı 113, Mart 1983, s. 41.
- “Akif’i Tahmis”, YÜCEBAŞ, s. 152, şairi belirtilmemiştir.

KISALTMALAR

- AKİFNAME: Hasan Basri Çantay, *Akifname*, Ahmet Sait Mat., İstanbul 1966.
- EDİB: Eşref Edib (Fergan), *Mehmed Akif, Hayatı, Eserleri ve 70 Muharririn Yazıları*, I-II, Asar-İlmiyye Kütüphanesi Neşriyatı, İst. 1357/1938, 1939.
- MA: Mehmet Akif
- MAE: Mehmet Akif Ersoy
- TANSEL: Fevziye Abdullah Tansel, *Mehmet Akif Ersoy, Hayatı ve Eserleri*, 2. Bas., İrfan Yay., İstanbul 1973.
- YÜCEBAŞ: Hilmi Yücebaş, *Bütün Cepheleriyle Mehmet Akif*, Dizerkonca Mat., İstanbul 1958.

Kaynakça / References

- Asya, A. N., *Şiirler*, c. V, VII, Ötüken Yay., İst. 1976.
- Coşkun, Muharrem, *Kod Adı: İrtica-906*, Yeditepe Yay., İst. 2015.
- Gökçek, Fazıl, *Bir Medeniyetin Şairi: Mehmet Akif*, TDK Yay., Ank. 2013.
- _____, *Mehmet Akif’in Şiir Dünyası*, Dergah Yay., İst. 2005, 2014.
- Gürel, Zeki, *Mehmed Akif Ersoy İstiklal Marşı ve Gerçekler*, Net Yay., İst. 2021.
- Kahraman, Alim, *Tutuşmuş Bir Yürek, Adanmış Bir Hayat: Mehmet Akif*, Büyüyen Ay Yay., İst. 2020.
- Kavruk, Hasan -Metin Özer, *Geçmişten Günümüze Malatya Şairleri*, Malatya Belediyesi Yay., Malatya 2006.
- Memet Fuat, *Nazım Hikmet Üstüne Yazılar*, Adam Yay., İst. 2001.
- Mengüşoğlu, Metin Önal, *100. Kabul Yıldönümünde İslam Milletinin İstiklal Marşı*, Okur Kitaplığı, İstanbul 2021.
- Öner, Sakin, *Arif Nihat Asya*, Toker Yay., İst. 1979.
- Özçelik, Mustafa, *Bir Hisli Yürek Mehmet Akif Ersoy*, Muhit Yay. İst. 2021.
- Sayar, Ahmet Güner, *Çekiç ile Örs Arasında Mehmet Akif Ersoy*, Ötüken Yay., İst. 2021.
- Şehsuvaroğlu, Lütfü, *Mehmet Akif, Belgeleriyle Milli Şairin Portresi*, Hasret Yay., Ankara 2017.
- Tansel, Fevziye Abdullah, *Mehmet Akif Ersoy, Hayatı ve Eserleri*, 2. Bas., İrfan Yay., İstanbul 1973; Yeni Baskı, haz. A. Uçman, Ötüken Yay., İst. 2021.
- Yücebaş, Hilmi, *Bütün Cepheleriyle Mehmet Akif*, Dizerkonca Mat., İst. 1958.
- Yüzücü, Mehmet, *Çocuklar İçin İstiklal Marşı Atlası*, Sakarya Üniversitesi Vakfı Yay., Sakarya 2021.